

TÜRKÇE KELİME TÜRETMEDE KURULUŞ VE DİZİLİŞ İLİŞKİSİ*

A. Mevhibe ÇOŞAR**

Öz

Dillerde kelime türetme ve kelimeyi kullanım sahasına çıkarma yöntemleri ya da söz varlığını geliştirmenin yolları çeşitli başlıklarda ele alınır. Türkçede kelime yapma yolları “türetme, birleştirme, uydurma, kalıplaşma, tarama, derleme, kısaltma, örneksene, ödünçleme, halk etimolojisi, karma” ve benzeri başlıklarda incelenir. Türkçeyi dünya dilleri arasında sondan eklemeli dil kategorisine yerleştiren türetme, aslında bir yapı özelliğidir ve bu yapı da “kök + yapım eki” kuruluşu ile gösterilir. Bu kurucu yapıyı çeşitlendiren dizilişler ise dikkat çekici şekilde çeşitlilik arz etmektedir. Söz konusu çeşitliliğin kurucu yapıdaki iki birimli dizilişlerden hareketle gösterilmesi de bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Burada Türkçe Sözlük’te bulunan iki birimli kelimeler incelemeye alınmıştır. Türkçe Sözlük’te madde başı ve madde içi toplam 92.292 kelime vardır. Bu çalışmada Türkçe köklerden türeyen kelimeler, aldıkları eklere göre gruplandırılarak türetmeye katılan ek dizilişi verilmek suretiyle Türkçenin kelime türetmede izlediği yol ve imkânlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu sırada bir yapı süreci olan türetmeden hareketle Türkçe için kuruluş ve diziliş ilişkilerinin “derin yapı” adlandırmasından mülhem “çekirdek yapı” değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türetme, Ek, Kök, İki Birimli Kelimeler, Çekirdek Yapı.

* Bu makale, IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu (25-27 Ekim 2018/Ankara-Türkiye)’unda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Prof. Dr., KTÜ, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
e-posta: mcosar@ktu.edu.tr

ORGANIZATION AND ORDER RELATIONS IN TURKISH WORD DERIVATION

Abstract

The methods of word derivation and adding words to the field of use or ways of improving vocabulary are discussed in various topics. The ways of making words in Turkish are examined in the topics such as derivation, combination, fitting, becoming stereotyped, scanning, compilation, abbreviation, analogy, borrowing, folk etymology, karma, and so on. Derivation which puts Turkish into the category of agglutinating language between world languages is actually a structure feature and this structure is represented by the “root + derivational morpheme” organization. Sequences that diversify this founder structure are remarkably diverse. The aim of this study is to show the diversity based on two-unit schemes in the constructive structure. For this purpose, two unit words in the Turkish Dictionary are included in the review. In Turkish Dictionary, there are 92.292 words in lexical entry and internality. In this study, the ways and possibilities of Turkish in word derivation will be put forward by grouping the words derived from the Turkish roots according to the affixes and giving additional sequence involved in derivation. In the meantime, “core structure” inspired by “deep structure” naming of organization and order relations for Turkish will be evaluated based on derivation that is a process of construction.

Keywords: Derivation, Suffix, Root, Two-unit Words, Core Structure.

Dilde yeni varlık ve kavramları karŐılamak için baŐvurulan seçenekler; dillerin kelime turetme ve kelimeyi kullanıŐ sahasına çıkarma yontemleri ya da söz varlığını geliştirmenin yolları gibi nitelgelerle ele alınır. Bu bahis, çoğunlukla “söz turetme yolları” olarak genelleŐtirilerek adlandırılır.

Türkçede kelime yapma yolları “turetme, birleştirme, uydurma, kalıplaşma, tarama, derleme, kısaltma, örnekseme, dnleme, halk etimolojisi, karma” ve benzeri başlıklarda incelenir (Eker 2013; Paylan 2015 vb.). Ergin (1994) de dilde yeni varlık ve kavramları karŐılamak için baŐvurulan seçeneklerin yabancı kelime almak, kelime grubu yapmak, kelime diriltmek ve derlemek, kelime yapmak olduğunu ve Türkçenin kök ve gövdelere yapım eklerini getirerek yeni sözcükler turettiğini belirtir.

Türkçeyi dünya dilleri arasında “sondan eklemeli dil” kategorisine yerleştiren türetme, aslında “kök + ek” ilişkisine dayalı bir yapı özelliğidir ve yukarıda örneklenen “derleme, tarama, halk etimolojisi, ödünçleme” gibi yöntemler, türetmeden farklı olarak ele alınmalıdır. Gramer Terimleri Sözlüğü (Korkmaz 1992) de türetmeyi, “İsim veya fiil kök ve gövdelerine yapım ekleri getirmek suretiyle eklendiği kökle ilgili yeni anlamlar kazanmış kelime yapma” olarak tanımlar.ⁱ Bu bağlamda dilde kelime türetme ve üretme olmak üzere iki yoldan söz etmek ve türetmeyi yalnızca ekler aracılığı ile kelime çoğaltmak anlamında kullanmak gerekir.ⁱⁱ Nitekim türetmek ve üretmek aynı oluşum yollarını izlemez.

Dilbilgisi çalışmaları, yapı, işlev ve anlam üzerinden dil birimlerini tanıtmaya, tanıtmaya ve bu yolla dilin işleyişini ortaya koymaya yönelik olarak yürütülür. Bu sırada yapı, anlam ve işlev açısından zaman zaman iç içe geçmiş ve birbirini belirleyen durumların olması farklı bakış açıları ve sonuçlara ulaşılmasına da fırsat verir.

Türkçenin ekleri de sayıca “sınırlı” olsa da çeşitli akademik çalışmalara konu olmuştur.ⁱⁱⁱ Gürer Gülsevin (2004), “Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler’ ve Eklerin Tasnif Tanımlama Sorunu Üzerine” başlıklı yazısında eklerin sınıflandırılması için yeni bir tasnif önerisinde bulunur. Ekleri “türetme ekleri, tür değiştirici ekler, işletme ekleri ve kategori ekleri” olmak üzere dört başlıkta tasnif eder.

H.İbrahim Delice (2013), “Türkçenin Ekleri Yapı Açısından Nasıl Sınıflandırılmalıdır?” başlıklı çalışmada ekler üzerine yapılan çalışmaları sayıca çok ancak ele alınış bakımından yetersiz ve gereğince derinleşmemiş çalışmalar olarak değerlendirir. Eklerin tasnifi konusunda yapım ve çekim eki ayrımının eksik olduğuna işaret ederek kendisi bunları “genişletme, durum, kurucu, dönüştürücü, yapım, bütünleşik ve temsil ekleri” olmak üzere yedi başlık altında topladığını dile getirir. Delice (2017), Türkçenin eklerini buldukları ve oluşturdukları dil bilgisel yapı olmak üzere iki ana başlıkta incelemeyi önerir ve bu tasnife göre ekleri değerlendirir.^{iv}

Cahit Başdaş (2006), çekim ve yapım eklerine ilave olarak üçüncü bir ek grubu olarak isim-fiil, sıfat fiil ve zarf –fiil eklerini sayarak “ara ekler” şeklinde adlandırmayı önerir.^v

Eklerin sınıflandırılması yanı sıra özelliklerinin ele alındığı çalışmalarda^{vi} işlevlerindeki çeşitliliğe bağlı değerlendirmelerin olduğu örnekler de dikkat çeker. Mehmet Gedizli (2012), çalışmada ekleri işlevlerine göre sınıflandırır. Buna göre Türkçede yapım ekleri çoğunlukla isim yapıcı işlevlerde kullanılmaktadır. Bu sebeple Gedizli, yapım eklerinin aynı zamanda bu işlevlerinden hareketle, “isimleştirme ve fiilleştirme” ekleri

olarak da sınıflandırılabilceğini düşünür. Birden çok işlevleri olmasından hareketle tek şekilli ve çok şekilli olarak ayrılan eklerden tek şekilli olanları, işlevlilik durumlarına göre inceler. Ses, şekil ve işlev özelliğine göre bu eklerin tarihsel süreçteki durumlarını da değerlendirir.^{vii}

Türkçede eklerin “ardıl, bağımlı ardıl, biçimbirim, dilbilgisel biçim birim, görevsel biçimbirim vb. adlarla aynı görevi belirtecek biçimde adlandırıldığına dikkat çeken Yıldız vd., (2014) “Biçimbirimler” başlıklı çalışmalarını, “Türetim ve İşletim Ardıllarının Sözlü Dildeki Kullanım Sıklığı” alt başlığında değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada sözlü dilden derlenmiş ses kayıtları metinlere dönüştürülmüş, sözlü dilde kullanılan ekler[ardıllar] nitelik ve nicelik bakımından sıklık analizine tabi tutulmuş, eklerin işlevleri ve kullanım örnekleri gösterilmiştir.

Bu çalışmada ise Türkçede eklerin arka arkaya gelebilme özelliği için temel kurucu yapıların gösterilebileceği düşüncesinden hareket edilmiş; bu durum, kelime türetmenin sınırlı sayıda yapı üzerinde sınırsız sayıda üretimin gerçekleşebilmesi için bir gösterge kabul edilmiştir. Eklerin isim ve fiil kök ve gövdelerine gelmesi ile oluşan diziliş sırasına ilişkin temel yapıların çıkarılması ile bu yapıların gerçek anlamda “kurucu” özelliklerine varılabileceği varsayılmıştır. Böylece eklerin anlam değerlerine yönelik bir çıkarıma da gidilebileceği düşünülmüştür.

Bu sırada bir yapı süreci olan türetmeden hareketle Türkçe için kuruluş ve diziliş ilişkilerinin Chomsky’denki “derin yapı”dan mühlhem değerlendirmesinin mümkün olacağı kabul edilmiştir.

Üretici dilbilgisinde Noam Chomsky, bir dildeki sınırlı sayıdaki sözcüklerin oluşturduğu sınırsız sayıda kombinasyonu göstermeye çalışır (Müldür 2016). Öte yandan Gemalmaz (1996), Türkçede isim tamlamalarını kuran öğelerin derin yapı (= deep structure) ilişkilerini ele aldığı çalışmasında Chomsky’nin cümleye uyguladığı yapı özelliklerini söz dizimsel bir birim olan isim tamlamalarına uygulamıştır. Bu uygulama, isim tamlamalarının kurucu yapısını ortaya çıkarmaya yönelik tutumu ile aslında derin yapıdan hareketle bir çekirdek yapıyı göstermeyi de imlemektedir. Nitekim Üretici dilbilgisi, dilbilgisel cümle oluşturacak yapıların kombinasyonlarını veren dizileri tahmin etmeye çalışan sözdizimi yaklaşımı (Müldür 2016) olmakla benzer şekilde dilde kelime üretmenin kombinasyonlarını formüle etmeye de izin verecek bir çekirdek yapıya gönderme yapmaktadır.

Subaşı (1995) da derin yapıyı metinde yer alan mantık sistemi, yani soyut yapı; yüzey yapıyı da derin yapının açıklanmasını sağlayan kelime, kelime grubu, öge ve cümlelere dökülmüş somut yapı olarak tanımlar. O

hâlde kelimelerin soyut yapısı olarak onların köklerden genişleyen kurucu/çekirdek yapılarını göstermek mümkün olacaktır.

İnceleme ve Değerlendirme

2011 basımı Türkçe Sözlük'te ise madde başı ve madde içi toplam 92.292 kelime vardır. Burada söz konusu Sözlük'teki Türkçe köklerden türeyen kelimeler, aldıkları eklere göre gruplandırılarak türetmeye katılan ek dizilişi verilmek suretiyle Türkçenin kelime türetmede izlediği yol ve imkânlar gösterilmek istenmiştir.^{viii}

Türkçe Sözlük'te yer alan Türkçe kökenli, iki ekle genişlemiş yapıların tamamı öncelikli olmak üzere değerlendirilmeye alınmış; başlangıç örneği olmak üzere kelimelerin incelemesi ve tasnifi yapılmıştır. Çalışmanın Türkçe Sözlük'teki Türkçe kökenli bütün kelimeler için tamamlanması/tamamlatılması düşünülmektedir.

Buna göre Türkçede isim ve fiil kök ve gövdelerine ek getirilerek türetilen kelimelerde unsurların dizilişine bağlı kuruluş ilişkisi için aynı temelde oluşan yapılar şu şekildedir:

İki Unsurlu Türetmeler

Türkçede eklerin kelime kök veya gövdelerine gelişini belirleyen ses uyumu kuralları çerçevesinde ortaya çıkan eş biçimliliklerin gösterimi hususu, burada kısmen ihmal edilmiş; ekler muhtemel eş biçimliliklerle gösterilmiştir. Ancak tanıklanan örnekler, sözlükten alındığı için mümkünleri göstermektedir.

İsim Kökü+ İsimden İsim Yapan Ek

Burada 51 farklı ekin isim köklerine gelerek kelime türettiği görülmüştür.

[İK+A], [İK+Aç], [İK+Ak], [İK+Al], [İK+An], [İK+Ar], [İK+Aş], [İK+At], [İK+Ay], [İK+CA], [İK+cAğIz], [İK+CAk], [İK+CAI], [İK+CI], [İK+CIk], [İK+CIl], [İK+ç], [İK+cIIAyIn], [İK+DAk], [İK+DAn], [İK+DAş], [İK+dIrIk], [İK+GAN], [İK+GI], [İK+ GI], [İK+GIn], [İK+Ik], [İK+msI/lmsI], [İK+mtlrAk], [İK+In], [İK+ncI/IncI], [İK+It/t], [İK+Iz/Z], [İK+k/Ik], [İK+KA], [İK+kI], [İK+l], [İK+LA], [İK+lAyIn], [İK+lI], [İK+lI], [İK+lIk], [İK+mAn], [İK+rAk], [İK+sAl], [İK+sI], [İK+sII], [İK+sIz], [İK+şAr], [İK+şIn], [İK + tI]

İsim Kökü + İsimden Fiil Yapan Ek

İsimden fiil yapan 14 farklı ek örneklendirilmiştir.

[İK+ A-], [İK+ Al-], [İK+l-], [İK+r-], [[İK+Ar-], [İK+dA-], [İK+ At-], [İK+Ik-], [İK+ImA-], [İK+kIr-], [İK+ lA-], [İK+lAn-], [İK+lAş-], [İK+sA-]

Fiil Kökü+ Fiilden İsim Yapım Eki

Fiilden isim yapan 50 farklı ek belirlenmiştir.

[FK+A], [FK+Aç], [FK+ACAk], [FK+AğAn], [FK+Ak], [FK+Al], [FK+Am], [FK+AmAç], [FK+AmAk], [FK+An], [FK+AnAk], [FK+Ar], [FK+At], [FK+Ca], [FK+cAk], [FK+ç], [FK+dIk], [FK+DI], [FK+GA], [FK+GAç], [FK+GAN], [FK+GI], [FK+GIIn], [FK+GIç], [FK+I], [FK+IcI], [FK+Iç], [FK+Ik], [FK+Im], [FK+In], [FK+IntI], [FK+Ir], [FK+Iş], [FK+It], [FK+k], [FK+II (<FK+(I)g+II)], [FK+m], [FK+mA], [FK+mAç], [FK+mAn], [FK+mAz], [FK+mAcA], [FK+mIş], [FK+mUr], [FK+nç], [FK+sAk], [FK+sAl], [FK+sI], [FK+t], [FK+Tı]

Fiil Kökü+ Fiilden Fiil Yapan Ek

Fiilden fiil yapan 7 farklı ek belirlenmiştir.

[FK+ DIr -], [FK+İl-], [FK+ n-], [FK+ Ir-], [FK+ It-][FK+ Iş-],[FK+ AlA]

İsim ve fiil köklerine gelerek isim türeten eklerden Türkçe Sözlük'ten seçilen kimi örnekleri şu şekilde gösterilebilir:

1- İsim kökü + İsimden isim yapan ek yolu ile türetilmiş Türkçe kökenli kelimeler

[İK+A] öze

[İK+Aç] bakraç (bakıraç), kıraç, topaç

[İK+Ak] başak, benek, gölek, solak, topak

[İK+Al] sözel, tözel, tümel, özel

[İK + An] eren, kızan, oğlan (oğulan)

[İK+Ar] dörder, yedişer, dokuzar, doksanar...yüzer, biner

[İK+Aş] adaş

[İK+At] başat, gölet, özet,

[İK+Ay] dikey, güney, kuzey, yüzey, uzay

[İK+CA] Arnavutça, Rusça, Türkçe, Yunanca, Uygurca ...; bunca, önce, sözce, toyca, ucuzca, ufakça, usulca,

[İK+cAğIz] buncağız, çocukcağız, kadıncağız, kızcağız, yavrucağız

[İK+CAk] büyücek, demincek, elçek, güncek, yavrucak

[İK+CAI] güncel, öncel

[İK+CI] abacı, ablacı, adcı, ağıtçı, ağcı, aracı, arıcı, artçı, aşçı, aşıcı, atçı, avcı, ayıcı babacı, bakırcı, baklavacı, balcı, balıkçı, baltacı, başçı, besici, birici, benci, buzcu, büyücü, çancı, çantacı, çarıkçı, çokçu, çoğürücü, çömlekçi, çörekçi, çubukçu, dağcı, danacı, deveci, dilci, dişçi, düşücü, elçi, etçi, evci, eyerci, gececi, gemici, gerici, göncü, gözcü, güllenci, gümüşçü, güreşçi, iğci, ikici, inekçi, ipçi, ipekçi, işçi, izci, kalcı, kaşıkçı, katçı, keçeci, kırıcı, kolcu, kovcu, koyuncu, kökçü, kumcu, kuşçu, kürkü, ocakçı, odacı, okçu, onguncu, orakçı, orducu, otçu, öncü, sagucu, sırtçı, sıvacı, soğancı, solcu, sözcü, sucu, sucukçu, sülükçü, sütçü, şakacı, şebekçi, taburcu, takacı, talancı, tanrıci, tapucu, taşçı, tavşancı, tavukçu, tekçi, tekneci, tenekeci, tetikçi, tımarcı, topçu, toprakçı, toycu, töreci, tuğcu, turnacı, tuzcu, Türkçü, uncu, usçu, urgancı, yemci, yılcı, yılıcı, yokçu, yolcu, yorgancı, yufkacı, yükçü, zağcı.

[İK+CIk] adacık, agucuk, ağacık, ağcık, alçacık, amcacık, anacık, Aydıncık, babacık, bağcık, baltacık, başcık, bebecik, birazcık, bulgurcuk, bulutçuk, dalcık, daracık, demircik, derecik, dişçik, elcik, ercik, etçik, evcik, gölcük, hanımcık, iğnecik, incecik, kadıncık, kanatçık, kapçık, karıncık, kızcık, korucuk, koyucuk, kökçük, körpecik, kurtçuk, küçücük, memecik, odacık, oğulcuk, olukçuk, sapçık, sözcük, tepecik, ufacık, yaprakçık, yancık, yavrucuk, yıldızcık

[İK+CIH] anacıl, akçıl, artçıl, babacıl, balıkçıl, böcekçil, bencil, dağcıl, etçil, evcil, gökçül, gölcül, iyicil, kadıncıl, kırçıl, kancıl, kötücül, kumcul, kurtçul, otçul, öncül, sesçil, tavşancıl, tuzcul, yılcıl, yosuncul

[İK+cIIAyIn] bencileyin, bizcileyin

[İK+ç] anaç, ataç, babaç, yalınç

[İK+DAk] bağırdak, şakıldak

[İK+DAn] toptan

[İK+DAş] arkadaş, boydaş, çağdaş, denkdaş, dildaş, evdeş, gönüldaş, gündeş, işteş, kandaş, kıyıdaş, koldaş, kökdeş, omuzdaş, oydaş, özdeş, paydaş, ülküdaş, ündaş, türdeş, soydaş, , yandaş, yoldaş, yerdeş, yurttaş.

[İK+dİrIk] burunduruk, boyunduruk, oğulduruk

[İK+GAn] başkan, beşgen, çokgen, dikgen, dokuzgen, dörtgen, sekizgen, üçgen, yedigen

[İK+GI] özgü

[İK+ GI] özgül

[İK+GIIn] bungun, düzgün, elgin, özgün

[İK+Ik] kabuk, kovuk, kütük, topuk

[İK+msI/ImSI] acımsı, alaymsı, altınmsı, arpamsı, aslanımsı, bakırımsı, bozumsu, buğdayımsı, çiçeğimsi, demirimsi, ekşimsi, elmamsı, gagamsı, gümüşümsü, ipekimsi, kadınımsı, karamsı, kavunumsu, kekremsi, kemiğimsi, morumsu, sarımsı, sütümsü, taşımsı, tuzumsu, yağımsı, yenimsi, karamsı, mavimsi, mememsi, tarlamsı, yenimsi, sarımsı, ekşimsi,

[İK+mtIrAk] acımtırak, ekşimtırak, morumtırak, sarımtırak

[İK+In] çoğun, üstün

[İK+ncI/IncI] birinci, ikinci,....ellinci, sonuncu

[İK+It/t] boyut, dikit, dölüt, eşit, karşıt, özüt, yaşıt

[İK+Iz/Z] ikiz, üçüz, dördüz, beşiz, altız, yediz...

[İK+k/Ik] bebek, ortak, sıvık, topuk

[İK+KA] başka, omurga, özge, simge, imge

[İK+kI] akşamki, beriki, dünkü, öteki

[İK+I] törel, tüzel

[İK+LA] kışla, yayla

[İK+IAyIn] akşamleyin, geceleyin, sabahleyin

[İK+II] ardıl, buzul, çoğul, dördül, eril, ısıl, kumul, taşıl, tekil

[İK+II] abalı, acılı, adalı, adlı, ağılı, ağı, aklı, allı, altlı, altı, analı, antlı, aralı, arkalı, aşılı, atlı, aylı, azıklı, bacaklı, bakırlı, baklavalı, balıklı, ballı, baltalı, başlı, benli, bereli, beşli, beyinli, bıyıklı, birli, bitli, boklu, borçlu, boylu, bunlu, butlu, büyüü, çalılı, çanlı, çaplı, çarıklı, çatalı, çınarlı, çiçekli, çilekli, çilli, çocuklu, çoklu, çomaklı, çubuklu, çukurlu, dağlı, dallı, damlı, demirli, derili, dilli, dipli, dişli, dokuzlu, donlu, dördlü, döşlü, duşlu, ebeli, ekli, ekşili, enli, erklı, eşli, etli, evli, gedikli, gerekli, gerili, gizli, göbekli, göğüslü, gönüllü, görklü, gövdeli, gözülü, güçlü, günlü, içli, ikili,

incili, inekli, ipekli, isli, işli, kaçı, kadınlı, kamalı, kamçılı, kanath, kanlı kash, katlı, keçeli, kemikli, kıllı, kını, kırklı, kızıl, kirli, kocalı, kollu, köklü, kumlu, kurtlu, kutlu, kuzulu, küllü, küpeli, küplü, kürklü, memeli, mutlu, odalı, oğullu, oluklu, omuzlu, onlu, ortalı, otlu, ovalı, öçlü, öfkeli, ökçeli, özlü, parmaklı, paylı, puslu, saçlı, sadaklı, sakallı, sakızlı, saklı, sallı, sanlı, saplı, sekizli, sesli, sırlı, sisli, sonlu, soylu, sözlü, suçlu, sulu, sütlü, şakalı, şimşekli, tabanlı, tabancalı, taşlı, tatlı, tavuklu, tırnaklı, terli, tepeli, tozlu, töreli, tuzlu, türlü, tüylü, uğurlu, uslu, utlu, üçlü, ünlü, üstlü, yağlı, yapraklı, yaralı, yasalı, yaşlı, yaşlı, yaylı, yedili, yelli, yenli, yerli, yeşil, yılanlı, yivli, yollu, yönlü, yüklü, yürekli, yünlü, yüzü, zağlı.

[İK+IIK] ablalık, abukluk, acılık, açlık, ağalık, kaşıklık, aklık, alçaklık, allık, alplık, altlık, babalık, bacılık, bağlık, baklavalık, ballık, baltalık, benlik, berklik, binlik, birlik, bolluk, cıvıllık, çınarlık, çiğlik, çiçeklik, çokluk, çöllük, çubukluk, çukurluk, dağlık, darlık, dayılık, dedelik, delilik, demlik, denizlik, denklik, diklik, dinçlik, dişlik, dişilik, dizlik, dulluk, düzlük, ebelik, efelik, ekşilik, ellik, elmalık, eltilik, erlik, esenlik, etlik, gemilik, gençlik, gereklik, gerilik, göllük, gözlük, güçlük, günlük, gürlük, güzlük, hakanlık, hanımlık, içlik, iğlik, ikilik, ilklık, incelik, ineklik, iplik, işlik, itlik, iyilik, kaçlık, kadınlık, kağanlık, kalplık, kamburluk, kamaşlık, kancıklık, kankalık, kaplıcalık, kaplık, karalık, kargaşalık, kargılık, Macarlık, morluk, oğulluk, okluk, omuzluk, onluk, otluk, otuzluk, ovalık, ozanlık, ökelik, önlük, özlük, parmaklık, peklik, pislik, potluk, sağlık, sakarlık, saklık, sarılık, sarplık, tabanlık, tanrılık, teklık, toyluk, Türklük, tuzluk, tümlük, ufaklık, üçlük, üyelik, yağlık, yanlık, yavuzluk, yedilik, yenilik, zıtlık

[İK+mAn] küçümen, kocaman

[İK+rAk] acıracak, büyürek, dışracak, içrek, incerek, küçürek, ufarak, yeğrek

[İK+sAI] adsal, ağtsal, araçsal, beyinsel, bireysel, büyüsel, dışsal, dilsel, dışisel, düşsel, etsel, gensel, göksel, içsel, kadımsal, kamusal, kırsal, kişisel, köksel, kumsal, kutsal, önsel, özsel, tinsel

[İK+sI] aslansı, ayaksı, bakırsı, bayatsı, beyinsi, böbreksi, buğdaysı, bulgursu, bulutsu, çeliksi, çiçeksi, çileksi, çocuksu, dalsı, demirsi, dilsi, eriksi, gırtlaksı, gümüşsü, ibiksi, ipeksi, ipsi, kadınsı, kalaysı, kamaşsı, kavunsu, kemiksi, kirpiksi, kolsu, köksü, kumsu, kurşunsu, otsu, parmaksı, sümüksü, sütsü, taşsı, tavuksu, telsi, tırnaksı, topraksı, tuzsu, unsu

[İK+sII] ağaçsıl, damaksıl, dudaksıl, genizsil, kassıl, otsul, varsıl

[İK+sIz] abasız, acısız, ağaçsız, kaşsız, ailesiz, alevsiz, babasız, bacaksız, beyinsiz, bıksız, çansız, çiçeksiz, çilsiz, çubuksuz, dalsız, dilsiz, dipsiz, dişsiz, duşsuz, duvaksız, eşsiz, etsiz, evsiz, engelsiz, ensiz, erksiz, ersiz, gereksiz, gözsüz, güçsüz, günsüz, , içsiz, ipsiz, işsiz, kadımsız, kansız, kılsız, kimsiz, mandalsız, memesiz, mutsuz, odsuz, oğulsuz, otsuz, ovasız, öfkesiz, ökçesiz, özensiz, parmaksız, posasız, pussuz, pürüzsüz, saçsız, sakalsız, sansız, sapsız, sensiz, sessiz, sırasız, sırsız, sızsız, sonsuz, soysuz, sözsüz, suçsuz, susuz, süssüz, şimşeksiz, tabancasız, tabansız, tapusuz, tatsız, telsiz, topraksız, topsuz, tuzsuz, tüysüz, uçsuz, uğursuz, ünsüz, yansız, yapraksız, yaysız, yersiz, zedesiz

[İK+şAr] altışar, ikişer, beşer, yedişer, ellişer

[İK+şIn] gökşin, karaşın, akşın, sarışın

[İK + tI] cayırtı, cazırtı, civıltı, çakıltı, çığırtı, çipilti, dırlıtı, orantı

2- Fiil Kökü+ Fiilden İsim yapan eklerle türetilmiş Türkçe kökenli kelimeler

Fiilden isim yapan 51 farklı ek örneklenmiştir.

[FK+A] çevre, dize, geçe, gece, kısa, sapa, süre

[FK+Aç] tıkaç, tutaç, sayaç, süreç

[FK+ACAk] açacak, alacak, çekecek, çıkacak, çizecek, deiecek, ekecek, gelececek, giyecek, içecek, kıracak, olacak, oturacak, sıkacak, silecek, tutacak, verecek, yakacak, yiyecek

[FK+AğAn] olağan, süreğen

[FK+Ak] banak, basak, batak, bıçak, çatak, çekek, çıkak, çökek, binek, dönek, durak, erek, güdek, kaçak, kavşak, kayak, kıvrak, kıyak, kokak, korkak, oturak, ölçek, pişek, saçak, sapak, sarsak, sızak, sürek, süzek, tutak, tünek, uçak, uyak, yatak, yapışak, yutak

[FK+Al] dönel, dural

[FK+Am] biçem, kuram, tutam

[FK+AmAç] tutamaç

[FK+AmAk] basamak, kaçamak, tutamak

[FK+An] açan, bezen, bölen, çalıhan, çarpan, çıkan, diken, düzen, eren, evren, gelen, geren, kalan, kapan, kesen, kiran, varan, yaratan

[FK+ nAk/AnAk]dayanak, değnek, tutanak

[FK+Ar] açar, çeker, çıkar, çizer, döner, duyar, eder, geçer, gider, göçer, kaçar, keser, sever, tutar, uçar, umar, yağar, yazar, yeter

[FK+At] ölet

[FK+CA] güvence, eğlence, düşünce, öğrence

[FK+CAk] emcek

[FK+ç] büküç, kakıç, güvenç, kavraç, kaynaç, kazanç, kıskanç, tiksiniç, usanç,

[FK+dIk] bildik, tanıdık

[FK+DI] aldı, çıktı, girdi, kondu, verdi

[FK+GA] bilge, bölge, çevirge, dizge, sıyrıga, sömürge, süpürge, yetke, örge

[FK+GAç] çevirgeç, delgeç, kısaç, silgeç, süzgeç, üşengeç, yüzgeç

[FK+GAN] buyurgan, çalışkan, devingen, ergen, etken, evirgen, iğrenge, kaygan, kemirgen, korugan, kudurgan, sataşkan, sömürge, unutkan, üşenge, yılışkan

[FK+GI] açk, algı, askı, atk, baskı, bıçk, bıçki, bilgi, bitki, bulgu, burgu, büzgü, çalgı, çalkı, çatk, çizgi, dergi, dizgi, dışk, dolgu, duygu, düzgi, etki, ergi, gergi, itki, katkı, kavk, keski, kılgi, kıskı, kıygi, kurgu, olgu, örgü, övgü, salgı, sargı, sıyrıgi, silgi, sürgü, saygi, sergi, seçki, sorgu, sövgü, sungu, süzgi, sezgi, susku, vargi, üzgi, yanlgı, vergi, vurgu, yangı, yaygi, yazgi, yengi, yergi, yilgi, sapk, tutku, utku, uyku, yetki

[FK+GIIn] baskın, batkın, bezgin, azgın, bıkkın, bilgin, bitkin, bozgun, caygın, çatkın, özgün, çıkkın, öökkün, dizgin, durgun, dalgın, değgin, dingin, dolgun, duygun, düşkün, ergin, ezgin, geçkin, gergin, gezgin, girgin, göçkün, kaçkın, keskin, kılgın, kırgın, kıygın, kızgın, küskün, olgun, ölgün, salgın, sıkkın, solgun, sngın, sapkın, saygın, soygun, seçkin, sergin, singin, suskun, süzgin, şaşkın, şişkin, taşkın, tutkun, uygun, usangın, vurgun, üzgün, yangın, yatkın, yaygın, yetkin, yıkkın, yılgın, yorgun, sürgün, pişkin

[FK+GIç] bilgiç, çalgıç, dalgıç, ezgiç, kazgıç

[FK+I] aç, anı, ası, bası, batı, beceri, beğeni, bölü, buyuru, çarpı, çeki, çiti, çizi, dizi, doğu, dolu, duyu, dürtü, dürü, edi, gezi, göçü, gömü, görü, kazı, kerti, kesi, kırkı, koku, korku, koşu, küsü, ölçü, ölü, örü, saç, sanı, satı, sayı, seçi, sevi, sezi, sıkı, sunu, takı, tapı, tartı, tutu, umu, ürkü, veri, vuru, yapı, yarı, yazı, yakı, yatı, yeti, yıkı, yontu

[FK+IcI] atıcı, basıcı, batıcı, bölücü, bükücü, çarpıcı, çizici, akıcı, alıcı, atıcı, bakıcı, bezeyici, binici, bulucu, atıcı, çekici, çevirici, ırpıcı, çizici, çözücü, dalcı, delici, denetici, dikici, dizici, dokuyucu, döŐeyici, ekici, emici, ezici, geçici, gerici, gezici, gidici, gc, gmc, görücü, güdücü, içici, itici, kalıcı, kayırıcı, kemirici, kesici, kırıcı, kırkıcı, kıyııcı, kokucu, koruyucu, koŐucu, kurucu, okuyucu, gtc, rc, tc, övücü, satıcı, sayıcı, seçici, sevicı, sıkıcı, sızıcı, silici, svc, sokucu, sunucu, sürücü, tartıcı, tutucu, uçucu, üzücü, verici, vurucu, verici, yapıcı, yaratıcı, yazıcı, yakıcı, yenici, yıkıcı, yırtıcı, yontucu, yüzücü

[FK+I] bk

[FK+Ik] açık, alıŐık, artık, asık, atık, ayık, ayırık, basık, batık, bitik, bölük, bozuk, burkuk, buyruk, bükük, bzk, çarpık, atık, çekik, evrik, çıkık, çizik, çökük, deŐık, donuk, dökük, duruk, düŐük, eğik, emik, eriyik, evrik, ezik, gk, gömük, inik, kaık, kalkık, katık, kavruk, kayık, kertik, kesik, kırık, kısık, kıvrık, konuk, kopuk, kuduruk, mncırık, oyuk, lk, rk, piŐık, saık, salık, sanık, sapık, sarkık, sarsık, smık, sırtık, soluk, sıyrık, silik, sinik, srtk, skŐ, snk, szk, skk, ŐiŐık, Őımarık, takık, tepik, tutuk, uçuk, vuruk, yarık, yatık, yenik, yetik, yıkık, yırtık, yıvıŐ, yitik, yontuk, yoluk, ylk

[FK+Im] aım, adım, alım, artım, aŐım, atım, ayırım, bakım, basım, biçim, bilim, bitim, bozum, bölüm, boğum, büküm, alım, çarpım, çekim, çevrim, çizim, çözüm, dikim, dilim, dizim, doğum, dolum, döküm, dönüm, duyum, dürüm, edim, eğim, ekim, erim, esim, geçim, gerim, girim, giyim, gm, görüm, güdüm, iim, kalım, katım, kazım, kesim, kırım, kıyım, konum, oturum, ölçüm, ölüm, rm, sağım, sarım, sunum, satım, sürüm, sarsım, skm, sayım, seçim, serim, sıkım, tadım, tıkım, tutum, uyum, verim, yapım, yayım, yakım, yarım, yatım, yazım, yıkım, yitim, yiyim, yutum

[FK+In] basın, bükün, akım, dizin, ekin, erin, esin, skn, tepin

[FK+IntI] akımtı, alıntı, yıkıntı, sknt, döküntü, üzüntü, tozuntu

[FK+Ir] beğenir, bilir, ağır, gelir, sokur

[FK+IŞ] acıyıŐ, aıŐ, aĖıŐ, arayıŐ, akıŐ, alıŐ, artıŐ, atıŐ, azıŐ, bakış, basıŐ, batıŐ, beceriŐ, beĖeniŐ, beleyiŐ, bezeyiŐ, beziŐ, bıkıŐ, biliŐ, bırakıŐ, biiŐ, biniŐ, bitiŐ, bozuŐ, buluŐ, buyuruŐ, bkŐ, byyŐ, akıŐ, alıŐ, arpıŐ, atıŐ, ekiŐ, ıkıŐ, iziŐ, kŐ, zŐ, ryŐ, dalıŐ, deĖiŐ, deneyiŐ, deyiŐ, eĖiŐ, emiŐ, eriŐ, esiŐ, geiŐ, geliş, geziŐ, gidiŐ, giriŐ, giyiŐ, gŐ, grŐ, glŐ, iiŐ, iĖreniŐ, iniŐ, itiŐ, kaıŐ, kakıÇ, kalıŐ, kalkıŐ, kanıŐ, kapıŐ, kesıŐ,

kılış, knayış, kısış, kızış, kocayış, kokuş, okuyuş, oluş, ölçüş, ölüş, öpüş, örüş, ötüş, saçış, sanış, sapış, sarsış, satış, seçiş, sekiş, seviş, tepiş, tapış, tartış, tutuş, uçuş, ürküş, umuş, varış, vuruş, yağış, yatış, yayış, yazış, yığış, yıkış, yırtış, yitiş, yiyiş, yutuş, yüzüş, veriş

[FK+It] açıt, aşıtı, ayırt, bırakıt, binit, bölüt, çıkıt, dikit, dönüt, düşüt, ekıt, geçıt, giyıt, gömüt, gülüt, içıt, kanıt, sarkıt, umut, yakıt, yanıt

[FK+k] bunak, cıvık, denek, dolak, esnek, elek, enek, ışık, kaynak, titrek, tanık, soluk, sölpük, şakrak, uğrak, yalabık, yıldrak, yıprak, yumuşak, yürük, parlak

[FK+II (<FK+(I)g+II)] taralı

[FK+m] çiğnem, doğram, dolam, döşem, kavram, söylem, tanım, yordam

[FK+mA] acıma, açma, ağma, akma, alma, aparma, arama, artma, asma, aşma, atma, ayma, azma, bakma, banma, basma, başvurma, batma, baymabezme, bıkmı, biçme, bileme, bilme, çakma, çalma, çapma, çatma, çavma, çekme, çelme, çentme, çıkma, çırpma, çivma, dalma, dayama, değme, delme, deme, derme, deşme, dikme, dilme, eğme, ekme, emme, eneme, erme, esme, eşme, etme, evirme, ezme, geçme, gelme, gömme, görme, içme, ilme, inme, ivme, kaçma, kakma, kanma, kapma, okuma, ovma, oyma, pişme, saçma, sağma, salma, sançma, sanma, sapma, sarma, sekme, serme, sevme, seçme, silme, süzme, şaşma, tapma, tatma, tüyme, tünme, tütme, tutma, tınma, uçma, ütme, üzme, vurma, yakma, yapma, yatma, yayma, yenme, yağma, yerme, verme, yamama, yazma, yedme, yeme, yetme, yığma, yıkma, yılma, yonma, yolma, yorma, yumma, yuma, yutma, yürüme, yükünme, yüzme

[FK+mAç] demeç, dolamaç, eğmeç, bulamaç

[FK+mAn] çevirmen, danışman, dizmen, göçmen, katman, sayman, seçmen, şişman, uçman, yazman

[FK+mAz] açmaz, aymaz, çıkmaz, geçmez, görmez, olmaz, ölmez, tanımaz, uymaz, yılmaz, şaşmaz

[FK+mAcA] bilmece, bulmaca, koşmaca, silmece, sormaca

[FK+mIş] bilmiş, dolmuş, ermiş, geçmiş, kokmuş, okumuş, olmuş, oturmuş, ölmüş

[FK+mUr] yağmur

[FK+nç] kakınc

[FK+sAk]tutsak

[FK+sAl] görsel, iŐitsel, uysal

[FK+sI] giysi, sinsi, tütsü, yatsı

[FK+t] tanıt, yoğurt

[FK+tI] usantı

Sonuç

Bu alıŐma, Chomsky'nin "Her cümlenin sesletime çıkmamıŐ olsa bile anlamsal temelini oluŐturan bir 'derin yapı'sı, bir de onun sözdizimsel ve sesçil biçimini oluŐturan somut bir 'yüzey yapı'sı vardır." yorumu ve 'üretimsel dil bilgisi' kuramı, bir dildeki birimler için bir 'çekirdek yapı' belirlenebilir mi sorusundan hareketle hazırlanmıŐtır. Bu sayede "Dil - Türkçe-, temel söz varlığını belli çekirdek yapılar üzerinden türetme yolu ile üretir demek mümkün müdür?" sorusuna cevap aranmak istenmiştir.^{ix}

Noam Chomsky'nin bugün farklı bakış açılarına göre eleştiriler yöneltilen ve hatta kendisinin de bir kısmından vazgeçtiği görüŐleri, derin yapı ve yüzey yapı kavramları, cümle/metin değerlendirmelerinde, farklı çalışmalarda Türkçe için uygulanmaya devam etmektedir.^x

Üretimsel dil bilgisinden zihnin işleyişini çözme bakımından Türkçenin ekirdek yapılarını ortaya koymak için yararlanmak mümkündür. Sınırlı yapıların sınırlı malzeme ile sınırsız üretime elverdiğini göstermek için Türkçe söz türetme imknları dikkat çekici örnekler sunabilir.

Üretimsel dil bilgisi, cümle için anlamlı-dil bilgisel değil/ anlamsız-dil bilgisel değil/ anlamlı-dil bilgisel/ anlamsız-dil bilgisel/ yapıların üretimini mümkün grrken^{xi} Türkçenin yeni kelimeler üretmede izlemesi gereken yolun yapı analizini de bu yolla ortaya koymak ve anlamlı-dil bilgisel kelime türetimine yol göstermek mümkün olabilir. Günümüzde hız kazanan doğal dil iŐleme çalışmalarında Türkçenin eklemeli yapısı, söz köküne ulaŐmak amacıyla birçok çalıŐmaya konu olmaktadır. Bu bağlamda çekirdek yapıların çıkarılması, bilgisayarla dil çalıŐmalarına katkı da sağlayabilir.

Burada sadece iki birimlik 122 yapı gösterilmiştir. Sözlük'teki Türkçe kökenli kelimelerin sadece n tahlili 3 ay gibi bir zaman almıŐtır. Örneklerin tasnifler altında toplanmasını kontroller takip edecek, sonrasında eklerin belli anlam alanlarındaki etkisi değerlendirilecektir. Söz konusu çalışmada günümüzde unutulmuŐ kökleri esas alıp almamak, alınmazsa gövdeleri kök olarak iŐaretleme; türetimi tartıŐmalı örnekleri değerlendirmeye alıp

almamak gibi sorunlar olmakla birlikte Türkçe kökenli kelimelerin çekirdek yapıları çıkarılmıştır.

Kaynakça

- AKSAN, Doğan(1990). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileri ile Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- BAŞDAŞ, Cahit (2006). “Türkçede Üçüncü Grup (Ara Ekler)”. *I. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayında Sunulan Bildiri*, 26-27 Eylül, Bilkent Üniversitesi, Ankara, http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/cahit_basdas_ara_ekler.pdf [10.10.2018].
- BOZEL, Mutlu (2008). *Türkiye Türkçesindeki Türemiş Adların Aldıkları Yapım Eklerine Göre Anlam ve Görev Özellikleri Bu Konudaki Bilgi ve Bulguların İlköğretim 2.Kademe Türkçe (Dilbilgisi)Derslerinde Kullanılışı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.
- CERİTOĞLU, Murat (2011). “Türkiye Türkçesindeki Çok Görevli Eklerin Tespiti ve Sınıflandırması”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (3): 1239-1248.
- DELİCE, H. İbrahim (2013). “Türkçenin Ekleri Yapı Olarak Nasıl Sınıflandırılmalı?”. *İstanbul Üniversitesi, VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*. 30 Eylül - 4 Ekim, İstanbul. <https://www.academia.edu/4722534/> [ET. 10.10.2018].
- DELİCE, H. İbrahim (2017). “Türkçenin Öncül Ekliliği ve Türkçede Öncül Ek Taşıyan Yapılar”. *Turkish Studies*, 4(3): 703-716.
- EKER, Süer (2013). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ERDEM, Mevlüt (2011). “Türkçede Çekim ve Yapım Eklerinin Özellikleri ve Sınırları”. *bilig*, 58: 71-90.
- ERGİN, Muharrem (1994). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GEDİZLİ, Mehmet (2012). “Türkçede Tek Şekilli ve Çok İşlevli Yapım Ekleri”. *Turkish Studies*, 7(4): 3351-3369.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1996). “Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4: 165-172;

GÜLSEVİN, Gürer (2004). “Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif Tanımlama Sorunu Üzerine”. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*, (1267-1283), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İMER, Kamile (2001).

KARACA, Hasan (2017). “Dil Bilimin Alt Alanları ve Ekler”. *GAUN JSS*, 16(1): 47-51.

KORKMAZ, Zeynep (1992). *Gramer terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

MÜLDÜR, Fatih (2016). “Noam Chomsky’de Üretici Dilbilgisi: Derin Yapı ve Yüzey Yapı Ayrımı”. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 27: 59-74.

PAYLAN, Kerime (2015). *Türkçede Kelime Türetme Yollarına Genel Bir Bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

SEÇKİN Pelin ve COŞAR, Asiye Mevhibe (2017). “Türkçede Alıntılardan Kelime Türetmede Kullanılan Ekler”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3): 1398-1442.

SUBAŞI, Leyla (1995). *Orhon Yazıtlarının Metin Dilbilimsel Yapısı*. Ankara: Simurg Yayınları.

TÜRK DİL KURUMU (1949). *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

TÜRK DİL KURUMU (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

URL 1, www.tdk.gov.tr [ET: 10.10.2018]

YILDIZ, Funda ve GÜNAY, Doğan ve YILDIZ, İslam (2014). *Biçimbirimler: Türetim ve İşletim Ardıllarının Sözlü Dildeki Kullanım Sıklığı*. İstanbul: Papatya Bilim Yayınevi.

ⁱ Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde (TDK 1949) ise tanım, “Var olan bir kelimedden başka kelimeler çıkarma yolu. Türetme, ek katmakla veya ek değiştirmekle olur ki ilk takdirde *katmalı* (Progressive), ikinci takdirde *ödünlü* (Substitutive) denir. Bazen kelimeler kısaltılarak *budamlı* (Régressive ou rétrograde) türetmeler yapılır. Ele alınan kelimenin kendisi türeme olup olmadığına göre de türetmeler *ikincil* ve *birincil* (Secondaire et primaire) diye vasıflanır.” şeklindedir.

ⁱⁱ Türk Dil Kurumu yayını olan ve genel ağdan ulaşılabilen sözlükler, türetme ve üretme kavramları ile ilgili olarak neredeyse birbiri ile örtüşen tanımlar yapmaktadır. Bu iki kelime, “oluşturmak, ortaya çıkarmak, yaratmak, meydana getirmek” anlamlarıyla örtüşür. Türetmek, istikak ettirmek şeklinde aynı kökten kelime yapmayı karşılarken (İng. Derivation) üretmek, istihsal etmekle (İng. Production) eş anlamlı gösterilmektedir (URL 1).

ⁱⁱⁱ Bu konuda 2-3 Haziran 2016 tarihleri arasında İstanbul’da Türk Dil Kurumu tarafından düzenlenen “Türk Dilinde Ekler Sempozyumu”nu ek konusuna ayrılmış bir çalışma olarak zikretmek gerekir.

^{iv} Delice (2013), Türkçenin eklerinin yalnızca son ek konumunda olmadığı, son ek ve öncül ek olmak üzere kelime kök veya tabanlarına geliş sırasına göre adlandırılmaları gerektiğini söyler. Delice bir diğer çalışmasında da (2017) eklendiği kelimeyi değil de kendisinden sonra gelen kelimelerin türünü değiştiren “öncül ekler”den söz eder.

^v Hasan Karaca (2017) da eklerin dilbilimin alt alanlarındaki kullanımlarının irdelenmesinin sınıflandırma çalışmalarında esas alınabilecek ölçütlerin belirlenmesine katkıda bulunacağını ifade eder. Eklerin nasıl sınıflandırılması gerektiğine ilişkin çalışmalar bu minval üzere çeşitlenirken yeni teklifler içeren lisansüstü çalışmalar olduğuna da işaret etmek gerekir.

^{vi} Bk.: (Erdem 2011).

^{vii} Bu çalışmanın verilerine göre Türkiye Türkçesinde kullanılan 195 yapım eki vardır. Bunlardan 154 tanesi kelime kök ve gövdelerini isimleştirirken, geriye kalan 41’den 20’si isim kök ve gövdelerini, 21’i de fiil kök ve gövdelerini fülleştirir. Bu 195 yapım ekinden 100’ü tek şekilli ve tek işlevli olarak, yeni kavramlar ve sözcükler üretmek için kullanılmaktadır. 95 yapım eki ise birden fazla işlev üstlenerek fiil ve isim kök ve gövdelerine yeni işlevler kazandırmaktadır. Farklı bir çalışma olarak bk.: (Ceritoğlu 2011).

^{viii} Türkçe Sözlük’te yer alan alıntı kelimelerden türeyen eklerin diziliş ilişkisi daha önce Seçkin ve Coşar (2017)’de ele alınmıştı.

^{ix} Farklı olarak *Türkiye Türkçesindeki Türemiş Adların Aldıkları Yapım Eklerine Göre Anlam ve Görev Özellikleri Bu Konudaki Bilgi ve Bulguların İlköğretim 2.Kademe Türkçe (Dilbilgisi) Derslerinde Kullanılışı* adlı yüksek lisans tezinde, addan ad yapmak en çok tercih edilen üretme biçimi olarak sunulmuştur. Tezde 72’si addan ad yapan, 58’i eylemden ad yapan olmak üzere toplam 130 adet ad yapan ek gösterilmiştir. Burada eklerin son ek durumları üzerinden türetmeler değerlendirilmiştir (Bozel 2008).

^x Eleştiriler hakkında bir değerlendirme için bk. (Müldür 2016:68-70).

^{xi} Chomsky’nin bir cümleler topluluğu olarak gördüğü dilde dilbilgisel ve anlamsal olana ilişkin düşüncelerinin yorumu için bk.: (Aksan 1990)